

MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

URZĄD GMINY

w Tworogu

Wpłynęło dn. 30.01.2018 r.

Nr dz. podawcz. 1202 zai.

Nr sprawy Ref.

Warszawa, 2018-01-18

DOZ-OAiK.650.1171.2017.ML

Decyzja

Po rozpatrzeniu odwołania Gminy Tworóg z 25.10.2017 r., od decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 11.10.2017 r., znak: K-RD.5130.20.2013.KL-PŚ, wpisującej do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego, pod numerem A/493/2017, zespół zabudowy osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej” w miejscowości Boruszowice, gmina Tworóg, zlokalizowany przy ulicach Armii Krajowej, Obrońców Pokoju i Składowej, w granicach oznaczonych na załączniku graficznym, złożony z następujących budynków: ul. Armii Krajowej (nr 3, 5, 7, 9, 11, 13), ul. Obrońców Pokoju (nr 1, 4, 5, 6, 7, 9, 11 oraz dawnej kaplicy p.w. Matki Boskiej Bolesnej), ul. Składowej 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13a, 13b, 13c, 13d, 14a, 14b, 14c, 14d, 15, 16 oraz budynku gospodarczego pomiędzy nr 8 i 9) – na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 lit b, art. 7 pkt 1, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 1, art. 93 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. 2017 r., poz. 2187) oraz art. 17 pkt 2, art. 127 § 2, art. 138 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania administracyjnego (j.t. Dz. U. 2017, poz. 1257)

orzekam:

- utrzymać zaskarżoną decyzję w mocy.

Uzasadnienie

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków decyzją z 11.10.2017 r., wpisał do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego, pod numerem A/493/2017, zespół zabudowy osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej” w miejscowości Boruszowice, gmina Tworóg, zlokalizowany przy ulicach Armii Krajowej, Obrońców Pokoju i Składowej, w granicach oznaczonych na załączniku graficznym. W orzeczeniu tej decyzji wskazano, że ww. zespół zabudowy obejmuje następujące budynki: ul. Armii Krajowej 3 (budynek mieszkalny i budynek gospodarczy), ul. Armii Krajowej 5 (budynek mieszkalny), ul. Armii Krajowej 7 (budynek mieszkalny), ul. Armii Krajowej 9 (budynek mieszkalny), ul. Armii Krajowej 11 (budynek mieszkalny), ul. Armii Krajowej 13 (budynek mieszkalno-usługowy), ul. Obrońców Pokoju 1 (budynek mieszkalny i budynek gospodarczy), ul. Obrońców Pokoju 4 (budynek mieszkalny), ul. Obrońców Pokoju 5 (budynek mieszkalny), ul. Obrońców Pokoju 6 (budynek mieszkalny), ul. Obrońców Pokoju (dawna kaplica p.w. Matki Boskiej Bolesnej), ul. Obrońców Pokoju 7 (budynek mieszkalny), ul. Obrońców Pokoju 9 (budynek mieszkalny), ul. Obrońców Pokoju 11 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 1 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 2 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 3 (budynek mieszkalny i budynek gospodarczy), ul. Składowa 4 (budynek gospodarczy – dawny magiel i suszarnia), ul. Składowa 5 (budynek mieszkalny i budynek gospodarczy), ul. Składowa 6 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 7 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 8 (budynek mieszkalny), ul. Składowa (budynek gospodarczy pomiędzy numerem 8 i 9), ul. Składowa 9 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 10 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 12 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 13 a,b,c,d, (budynek mieszkalny), ul. Składowa 14 a,b,c,d, (budynek

mieszkalny), ul. Składowa 15 (budynek mieszkalny), ul. Składowa 16 (budynek mieszkalny); wraz z terenem w granicach działek nr ewid: 514/79, 515/81, 554/65 (część), 567/76, 568/76, 570/79, 571/79, 737/79, 738/79, 739/79, 740/79, 741/79, 742/79, 750/79, 751/79, 752/79, 753/79, 754/79, 755/79, 756/79, 757/79, 758/79, 759/79, 801/79, 802/79, 803/79, 804/79, 806/79, 807/79, 808/79, 809/79, 810/79, 811/79, 812/79, 813/79, 818/76, 819/76, 820/76, 856/79, 857/79 (jednostka ewidencyjna 241308_2 Tworóg, obręb 0001 Boruszowice). W treści orzeczenia Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków podkreślił: „Ochronie konserwatorskiej podlegają: parcelacja, gabaryty, bryły i wygląd elewacji budynków oraz relacje przestrzenne między elementami zabudowy, tj. historyczne rozplanowanie i kompozycja przestrzenna zespołu. Niniejszym wpisem do rejestru zabytków nie obejmuje się wnętrzb budynków”. Integralną częścią decyzji jest załącznik graficzny na którym oznaczono granice zespołu zabudowy „Kolonii Fabrycznej” oraz wyróżniono budynki wchodzące w skład tego zespołu. Powyższa decyzja została doręczona stronom postępowania w drodze obwieszczenia.

Od przedmiotowej decyzji, w ustawowym terminie, odwołała się Gmina Tworóg. Strona skarżąca zarzuciła decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 11.10.2017 r. obrazę przepisu art. 107 § 3 Kodeksu postępowania administracyjnego, ponieważ w jej ocenie sentencja zaskarżonej decyzji stoi w sprzeczności z treścią jej uzasadnienia. Uznano bowiem, iż z sentencji orzeczenia wynika, że przedmiotem ochrony konserwatorskiej są indywidualnie wpisane do rejestru zabytków budynki i nieruchomości gruntowe, natomiast w uzasadnieniu nie odniesiono się do wartości każdego z ww. obiektów. Podkreślono, że z treści uzasadnienia wynika przy tym, że poszczególne budynki pochodzą z różnych okresów historycznych. Na tej podstawie Strona skarżąca uznała, że przedmiotowy „zespół zagospodarowano przypadkowo, w różnym czasie, bez wspólnego planu zabudowy, a zatem wpisanie zespołu do rejestru zabytków jest sprzeczne z prawem, gdyż dotyczy różnych stylów architektonicznych oraz różnych koncepcji planistycznych oraz wartości historycznych, a to trudno nazwać zespołem zabytkowym”. Jednocześnie Strona stwierdziła, że organ nie odniósł się do jej wniosków i dowodów wniesionych w toku postępowania, w tym do wniosku o wyłączenie z postępowania budynku dawnej kaplicy oraz budynków przy ul. Składowej 5 i 6. Strona skarżąca uznała przy tym, że zaskarżona decyzja narusza zasadę równości obywateli wobec prawa, wyrażoną w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., ponieważ nakłada dodatkowe obciążenia na właścicieli i użytkowników nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. W odwołaniu zawarto również polemikę z organem konserwatorskim w zakresie oceny skuteczności dotychczasowej ochrony budynków z osiedla robotniczego, sprawowanej na podstawie przepisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz gminnej ewidencji zabytków. Na zakończenie uznano, że pouczenie dotyczące prawa do wniesienia odwołania od zaskarżonej decyzji jest wadliwe, ponieważ „decyzja w tym miejscu powinna zawierać informację w jakim źródle zostanie opublikowana”. Na tej podstawie wniesiono o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości.

W wyniku analizy akt sprawy, organ drugiej instancji ustalił, co następuje.

Podstawę prawną wydania decyzji z 11.10.2017 r., stanowi przepis art. 9 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którym, do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Przepisy art. 3 pkt 1 w zw. z art. 3 pkt 2 ww. ustawy, wskazują, iż zabytek nieruchomy jest to nieruchomość, ich części lub zespoły, będąca dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie

leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zatem w postępowaniu administracyjnym w sprawie wpisania zabytku do rejestru koniecznym jest wskazanie jakie samoistne wartości zabytkowe posiada obiekt lub obszar, aczkolwiek wskazane wyżej wartości nie muszą występować łącznie. Stosownie do przepisu art. 6 ust. 1 pkt. 1 ww. ustawy, zabytki nieruchome podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania. Przy czym omawiany zabytek został dookreślony w zaskarżonej decyzji jako historyczny zespół budowlany (art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. „b”). Oznacza to, że przedmiotem ochrony konserwatorskiej w omawianej sprawie jest zabytek zdefiniowany w przepisie art. 3 pkt 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jako powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Powyższym ustaleniom odpowiada komparycja i orzeczenie decyzji z 11.10.2017 r., w których wskazano klasyfikację zabytku zgodną z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. „b” ww. ustawy, tj. zespół zabudowy (budowlany) osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej” w miejscowości Boruszowice, zlokalizowany przy ulicach Armii Krajowej, Obrońców Pokoju i Składowej. Rozplanowanie ww. zespołu budowlanego wpisane w układ ww. ulic, z wzajemnymi relacjami zróżnicowanej zabudowy, jest dobrze czytelne na załączniku graficznym. Katalog historycznej zabudowy jest wyraźnie wskazany w orzeczeniu decyzji wraz z identyfikacją obszaru relacji przestrzennych ww. obiektów, poprzez wskazanie numerów działek gruntowych. Komponenty ww. zabytku w pełni odpowiadają treści definicji historycznego zespołu budowlanego z art. 3 pkt. 13 ww. ustawy, co zostało omówione w uzasadnieniu tej decyzji. Treść zaskarżonej decyzji jest jednoznaczna i nie rodzi wątpliwości interpretacyjnych. Ponadto, uzasadniając swoje rozstrzygnięcie Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków prawidłowo i wyczerpująco odniósł się do pisma z 26.10.2015 r. ze skargą, a także do szeregu pism z uwagami i wnioskami, które były wnoszone przez strony w toku prowadzonego postępowania administracyjnego.

Należy w tym miejscu podkreślić, że organy ochrony zabytków są władne do dokonywania oceny obiektów lub obszarów pod względem posiadanych przez nie wartości artystycznych, historycznych lub naukowych. Właściwość do wpisania obiektu do rejestru zabytków posiada wyłącznie wojewódzki konserwator zabytków, który dysponując wykształconą w zakresie historii sztuki i architektury kadrą pracowników jest w stanie obiektywnie ocenić - w oparciu o zebrany materiał dowodowy - czy obiekt posiada walory zabytkowe (por. wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 14.03.2008 r., sygn. akt I SA/Wa 19/08; z 9.07.2010 r., sygn. akt I SA/Wa 640/10; z 26.10.2012 r., sygn. akt I SA/Wa 1077/12).

W świetle powyższego trzeba wskazać, że w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wskazał materiał dowodowy, stanowiący podstawę dla ustaleń w zakresie wartości zabytkowych przedmiotowego zespołu. Powyższy materiał dowodowy pozwolił także organowi drugiej instancji stwierdzić, że zaskarżona decyzja jest słuszna i nie narusza przepisów prawa.

Podzielając stanowisko Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, organ drugiej instancji pragnie wskazać, że budynki znajdujące się w granicach osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej”, zostały rozplanowane w regularnym układzie komunikacyjnym z czytelnym podziałem na poszczególne etapy rozwoju i funkcji osiedla. Rozplanowanie to charakteryzuje się zwartą zabudową obiektów mieszkalnych, gospodarczych i użyteczności publicznej, rozmieszczoną pomiędzy przestrzeniami wolnymi od zabudowy (podwórza, tereny zielone, ogrody). Sposób wyznaczenia granicy ww. zespołu pozwala na zachowanie jego walorów przestrzennych, bowiem uwzględnia kompozycję osiedla, w tym osie kompozycyjne

i widokowe oraz kontekst poszczególnych grup budynków. Zabudowa osiedla jest zróżnicowana pod względem formalnym od prostych „familoków”, poprzez budynki wielorodzinne (bliźniacze, czworacze), budynki o charakterze willowym i nawiązującym do angielskiego stylu „cottage”, po obiekty wniesione jako budowle użyteczności publicznej tj. dawne kasyno oraz dawna kaplica. Relacje poszczególnych części osiedla i jego elementów są dobrze czytelne. Przy ul. Armii Krajowej znajdują się budynki z końca XIX wieku, wzniesione w szeregu usytuowane kalenicowo do drogi, na ich zapleczu w latach 1910-20, również powtarzając układ szeregowy wybudowano familoki. W głębi osiedla znajdują się budynki z okresu 1910-20 położone wokół podwórek z zieleńcami. Wzdłuż ul. Obrońców Pokoju znajdują się natomiast obiekty wzniesione na pocz. XX w., w tym budynki użyteczności publicznej. Omawiane osiedle mieszkaniowe zostało wzniesione w określonych ramach czasowych, od lat 90. XIX w. do lat 20. XX w. Przeznaczone było dla urzędników i pracowników pobliskiego zakładu przemysłowego (fabryka materiałów wybuchowych, przekształcona na pocz. XX w. w wytwórnię papieru), a tym samym ograniczało się głównie do funkcji mieszkaniowej z budynkami użyteczności publicznej, pozwalającymi na utworzenie samowystarczalnej struktury, wyodrębnionej z układu ruralistycznego wsi Boruszowice. Zabudowa, choć zróżnicowana formalnie, w obrębie każdej z grup obiektów, została zrealizowana jako powtarzalna, ściśle według danych konwencji architektonicznych, scharakteryzowanych w treści zaskarżonej decyzji. Ponadto, omawiane budynki tworzące zespół zabudowy osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej” (w każdej z grup zabudowy) odwołują się do tradycji budowlanej Śląska z przełomu wieków XIX i XX, a jednocześnie wpisują się w przyjęty w tym regionie sposób kształtowania zabudowy mieszkalnej przy zakładach przemysłowych. Powyższa ogólna charakterystyka zabudowy ww. osiedla, wskazuje, iż zespół „Kolonii Fabrycznej” w Boruszowicach odpowiada kryteriom definicji ustawowej historycznego zespołu budowlanego.

Podnoszona przez Skarżącego okoliczność przebudowy części obiektów, pomimo negatywnego wpływu na odbiór ich spójnego wyrazu architektonicznego, nie pozbawia omawianego osiedla wartości artystycznych, historycznych oraz naukowych. Przekształcenia te zostały wskazane i ocenione przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w treści zaskarżonej decyzji, jako niedegradujące substancji zabytkowej obiektów (stanowiące dokument nawarstwień historycznych w tym obiektach) oraz częściowo odwracalnych. Ponadto, przekształcenia te pozostają bez wpływu na walor relacji przestrzennych przedmiotowego zespołu budowlanego, które wyrażają się w grupowaniu obiektów o podobnej skali według czytelnej zasady z podziałem na części gospodarcze i mieszkalne.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów zawartych w treści odwołania, należy wskazać, że w przedmiotowej sprawie organy ochrony zabytków obu instancji działają w ramach przepisu art. 4 pkt. 1, 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wedle którego organy administracji publicznej sprawują ochronę zabytków poprzez m.in. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie (pkt 1), zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków (pkt 2) oraz udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytku (pkt 3). Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje przy tym ograniczenie prawa własności ujętego zapisem art. 21 Konstytucji RP, w art. 64 § 3 mówiącym, że „własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności”. Ograniczenie własności Stron, będące konsekwencją wpisania do rejestru zabytków przedmiotowego zespołu zabudowy „Kolonii Fabrycznej” wynika z przepisów ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a zatem jest prawnie dopuszczalne (wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z 23.03.1993 r., IV SA 883/96, Lex 43333; z 2.06.1999 r., IV SA 818/97, niepubl.). Wskazana

wyżej zasadność wpisania omawianego zespołu do rejestru zabytków, wypełnia także wymóg „jednoznacznej i niebudzącej wątpliwości oceny ich wartości zabytkowych”, co odpowiada sentencji wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 22.09.2006 r. (sygn. akt I SA/Wa 324/06).

Wyjaśnić także należy, że zgodnie z przepisem art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków (pkt 1), uznanie za pomnik historii (pkt 2), utworzenie parku kulturowego (pkt 3), ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (pkt 4).

W obowiązującym orzecznictwie sądowo-administracyjnym oraz piśmiennictwie przyjmuje się, że decyzja o wpisie do rejestru zabytków jest decyzją administracyjną w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, przy czym ma ona cechy decyzji konstytutywnej, dlatego że to na jej podstawie dochodzi do wpisu do ww. rejestru, a tym samym do objęcia konkretnego obiektu prawną formą ochrony konserwatorskiej, co przekłada się na prawa i obowiązki dysponenta takiego obiektu. Objęcie wspomnianą prawną ochroną, ze wszystkimi jej konsekwencjami, nie wynika zatem z mocy samego prawa, ale każdorazowo wymaga konkretyzacji w formie decyzji administracyjnej, która potwierdza wartości danego obiektu w rozumieniu art. 3 pkt 1 ww. ustawy o ochronie zabytków. Decyzji o wpisie do rejestru zabytków nie można wobec tego utożsamiać z gminną ewidencją zabytków, a także ustaleniami w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Jednocześnie należy wskazać, że jak stanowi art. 9 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wpis do rejestru historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tego zespołu indywidualnych zabytków nieruchomych.

Na zakończenie należy stwierdzić, że zarzut dotyczący błędnego pouczenia w zaskarżonej decyzji jest nietrafny, ponieważ w poprzedzającym pouczenie akapicie uzasadnienia, Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków precyzyjnie wskazuje miejsca publicznego ogłoszenia ww. decyzji

Reasumując organ odwoławczy, dzielając stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uznał za zasadną i potrzebną ochronę prawną zespołu zabudowy osiedla robotniczego „Kolonii Fabrycznej” w miejscowości Boruszowice, gmina Tworóg, zlokalizowanego przy ulicach Armii Krajowej, Obrońców Pokoju i Składowej, w granicach oznaczonych na załączniku graficznym - ponieważ obiekt ten w pełni zachował wartości zabytkowe. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego uznał, że podnoszone w odwołaniu okoliczności nie podważają prawidłowości rozstrzygnięcia podjętego w decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 11.10.2017 r.

W tym stanie rzeczy należało orzec, jak w rozstrzygnięciu.

Decyzja niniejsza jest ostateczna w administracyjnym toku postępowania.

Strona, która uważała, że decyzja ta narusza prawo, może – zgodnie z przepisem art. 53 § 1 i art. 54 § 1 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (j.t. Dz. U. 2017 poz. 1369) – wnieść na tę decyzję skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji. Skargę wnosi się za pośrednictwem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wpis sądowy od skargi wynosi 200 zł. Stronie, na jej wniosek złożony przed wszczęciem postępowania lub w toku postępowania, może być przyznane prawo pomocy. Prawo pomocy obejmuje zwolnienie od kosztów sądowych w całości lub w części oraz ustanowienie adwokata albo radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego. Wniosek o przyznanie prawa pomocy wolny jest od opłat sądowych.

Z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
PODSEKRETAŹ STANU
GENERALNY KONSERWATOR ZABYTKÓW

dr hab. prof. IH PAN Magdalena Gawin

Otrzymują:

1. Gmina Tworóg – repr. przez Wójta, ul. Zamkowa 16, 42-690 Tworóg
2. **Pozostałe strony postępowania** na podstawie art. 94 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zw. z art. 49 Kodeksu postępowania administracyjnego – **w drodze obwieszczenia**: BIP MKiDN; tablica ogłoszeń Urzędu Gminy w Tworogu, ul. Zamkowa 16, 42-690 Tworóg
3. Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków
4. Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków (na potrzeby KW)
5. a/a DOZ
6. a/a

Do wiadomości:

1. Starosta Powiatu w Tarnowskich Górach, ul. Karłuszowiec 5, 42-600 Tarnowskie Góry
2. Powiatowy Konserwator Zabytków w Tarnowskich Górach, ul. Karłuszowiec 5, 42-600 Tarnowskie Góry
3. Narodowy Instytut Dziedzictwa